

Toestand rechtsbijstand in naburige landen

Duitsers hechten aan gefinancierde rechtsbijstand

Wie in Duitsland een beroep wil doen op gefinancierde rechtshulp krijgt meteen te maken met het opgestoken vingertje van de overheid: 'Het zoeken van juridische bijstand moet pas worden overwogen wanneer er geen enkele andere mogelijkheid meer openstaat'.

Stephan Swinkels

journalist

'Praat eerst met elkaar, zoek naar een compromis. U zult zien, meestal is uw opponent niet half zo kwaad als u denkt' aldus minister Zypries, de Duitse minister van Justitie in de toelichting bij het aanvraagformulier voor gefinancierde rechtsbijstand.

Het klinkt wat betuttelend, maar de Duitse overheid heeft er baat bij om het beroep op gefinancierde rechtsbijstand tot een minimum te beperken, al draait zij zelf niet voor de kosten op. Berlijn stelt de regels met betrekking tot de gefinancierde rechtshulp vast, maar de organisatie en financiering van de rechtsbijstand vallen onder de verantwoordelijkheid, en komen voor rekening van de afzonderlijke deelstaten. En die kosten zijn het afgelopen decennium enorm gestegen.



Koepel van de Rijksdag, Berlijn

Alleen al de kosten van gefinancierd juridisch advies buiten rechte (*Beratungshilfe*) stegen van bijna 30 miljoen euro in 1997 tot ruim 85 miljoen euro in 2007. De deelstaten klagen steen en been en de *Bundesrat*, bestaande uit vertegenwoordigers van de deelstaten, probeert dan ook waar en wanneer zij kan druk uit te oefenen de gefinancierde rechtbijstand in te perken. Aangezien de federale overheid de regeling juist zo ruim mogelijk wil laten blijven, probeert zij de burgers te overtuigen slechts met mate van de regeling gebruik te maken.

Advocaat mag niet weigeren

Duitsland hanteert het zogenaamde leenstelsel. Dat wil

zeggen dat gerechtigde burgers, indien hun financiële omstandigheden dat toelaten, in beginsel de kosten van de toegewezen rechtsbijstand dienen terug te betalen aan de verstreckende overheid. Door de Duitse overheid gefinancierde rechtsbijstand bestaat uit twee gedeelten. Voor het verstrekken van juridisch advies en vertegenwoordiging buiten rechte is er het *Beratungshilfegesetz*. In het geval het toch tot een juridische procedure komt, kan een beroep worden gedaan op de *Regelungen der Zivilprozessordnung über die Prozesskostenhilfe*.

Voor gefinancierd juridisch advies komen in aanmerking burgers die zich ook zouden kwalificeren voor volledig gefinancierde

rechtsbijstand in een juridische procedure (en de bijstand dus niet in de vorm van een lening zouden ontvangen). Opmerkelijk is dat niet alleen Duitse burgers of ingezetenen een beroep kunnen doen op gefinancierd juridisch advies. De bijstand is onafhankelijk van nationaliteit en woonplaats van de rechtzoekende. Rechtsbijstand is voor de meeste vormen van juridische problemen beschikbaar. Wel moet er sprake zijn van een 'zakelijk gerechtvaardigd belang'. Of iemand in aanmerking komt voor rechtsbijstand wordt, op grond van zijn financiële situatie, beoordeeld door de griffier van de rechtbank in het ressort waar de kwestie speelt. Voor zover mogelijk geeft de griffier

zelf al het juridische advies. Zo niet, dan verstrekt hij een *Berechtigungsschein* waarmee men een advocaat naar keuze kan zoeken. In plaats van naar de rechtbank te gaan, is het ook mogelijk direct een advocaat op te zoeken en hem of haar te vragen de griffier van de rechtbank de rechtsbijstand alsnog goed te laten keuren.

Advocaten zijn verplicht op deze basis juridisch advies te verlenen. Slechts in zeer bijzondere omstandigheden kan men een zaak weigeren. Met het bewijs in de hand zijn alle werkzaamheden die de advocaat verricht, inclusief het schrijven van brieven en vertegenwoordiging bij besprekingen, gratis, op een minimale bijdrage aan de advocaat van € 10 na. Wel kan het gebeuren dat men, indien

blijkt dat de vordering onterecht was, voor de advocaatkosten van de wederpartij moet opdraaien.

Inzetbaar maandinkomen

Als het ondanks alles toch komt tot een juridische procedure dient (opnieuw) rechtsbijstand te worden aangevraagd. Wie in aanmerking komt kan óf recht hebben op volledig gefinancierde procesrechtsbijstand óf op rechtsbijstand die wordt verstrekt in de vorm van een lening die via vastgestelde maandtermijnen in maximaal 48 maanden moet worden terugbetaald. Voor volledig gefinancierde rechtshulp komt eenieder in aanmerking die beschikt over een 'inzetbaar maandinkomen' (*einzusetzendes Einkommen*) van niet meer dan € 15. Dat lijkt

een onrealistisch laag bedrag maar het inzetbaar maandinkomen wordt berekend door van het brutomaandloon een lange lijst van kosten, zoals belastingen, ziektekosten en woonlasten, af te trekken. Ook wordt het inkomen van de partner niet meegenomen in de berekening. Is de rechtsbijstand eenmaal toegewezen, dan worden zowel de kosten van het proces als de advocaatkosten vergoed. De rechtbank is belast met de beoordeling van het rechtsbijstandverzoek en de daaropvolgende behandeling van het geschil. De gerechten zijn bovendien verantwoordelijk voor de administratie van de rechtsbijstand, waaronder de inning van de *Ratenzahlung*. Ook hier kan men, als de procedure wordt verloren, worden veroordeeld in de

advocaatkosten van de wederpartij.

Grote wijzigingen in de bestaande regeling zijn op korte termijn niet te verwachten. Op de pogingen van de deelstaten om de kosten te beperken, volgt steevast heftige kritiek van bijna alle landelijke politieke partijen. Mocht het toch tot beperkingen komen, dan is er altijd nog het *Bundesverfassungsgericht*, het hoogste Duitse rechtsorgaan, dat kan ingrijpen. Vorige maand nog bepaalden de rechters in Karlsruhe dat de kosten van juridisch advies in verband met een geschil tussen een burger en de overheid over de toekenning van kinderbijslag ook voor vergoeding in aanmerking komen. Duitsers hechten aan hun verzorgingsstaat.



Vervolgde advocaten

Stichting Advocaten voor Advocaten

Filippijnen: oplossing nog niet in zicht

Begin november bezochten acht advocaten en rechters namens de Stichting Advocaten voor Advocaten de Filippijnen. Zij spraken met advocaten, nabestaanden van vermoorde advocaten en rechters, mensenrechtenorganisaties, diverse autoriteiten en de Orde van Advocaten.

Mensenrechtenadvocaten en rechters leven er nog dagelijks in angst, worden gevolgd, bedreigd of lastiggevallen. Er is weinig of geen hoop op verbetering en men is ervan overtuigd dat als de internationale druk afneemt, er opnieuw doden zullen vallen.

Helaas verhindert een dreigende storm het bezoek van twee misseleden aan vals beschuldigde vakbondsadvocaat Saladero. Hij zit vast op verdenking van betrokkenheid bij meervoudige moord, poging tot moord en brandstichting (zie *Advocatenblad* 2008-16, p. 692).

Het opsluiten van mensenrechtenactivisten op grond van valse beschuldigingen is niet nieuw, wel is het de eerste keer dat dit een advocaat overkomt. Niet alleen advocaten en rechters weten zeker dat hier sprake is van 'fabricated charges', ook enkele politici die we spreken vinden daar geen doekjes om. Met Saladero zijn nog vele andere mensenrechtenactivisten uit dezelfde regio beschuldigd en ondergedoken.

De overheid heeft diverse speciale Task Forces ingesteld om de moorden aan te pakken, maar resultaten blijven uit. Tijdens de gesprekken met verschillende autoriteiten wordt keer op keer naar voren gebracht dat er Human Rights Offices zijn opgericht bij politie, leger en zelfs bij het kantoor van de president. Op papier ziet dat er goed uit, maar is er wel voldoende politieke wil om mensenrechten serieus te

nemen? Als we horen dat de human rights officer van het leger voorstander van marteling en de doodstraf is, overtuigt dit niet. Overigens boezemt diens evenknie bij de politie wel vertrouwen in; zij legt de nadruk op opleiding van politiefunctionarissen op het gebied van mensenrechten.

Tijdens deze missie constateren we telkens weer het alom heersende wantrouwen in de overheid. Pas als degenen die verantwoordelijk zijn voor de wandaden en moorden daadwerkelijk worden aangepakt, komt het begin van een oplossing in zicht.

• Voor informatie over de situatie in de Filippijnen of over de Stichting Advocaten voor Advocaten: Adrie van de Streek info@advocatenvooradvocaten.nl, of www.stichtingadvocatenvooradvocaten.nl. Daar leest u ook hoe u donateur kunt worden. Rekeningnummers: ABN 489.938.655; Postbank 433.83.27 (Amsterdam).